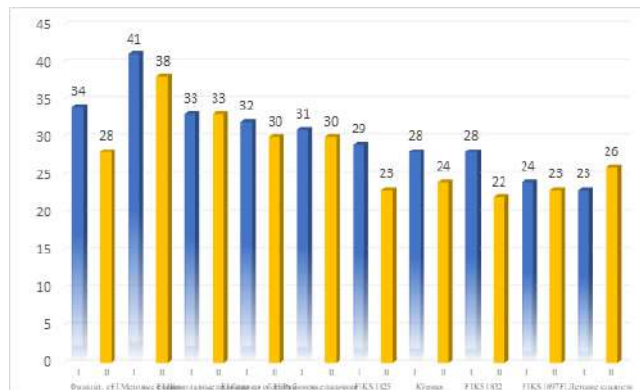

Икки йиллик ўртача ҳосилдорлик бошқа ўрганилган черри типидagi нав намуналари ва F₁ дурагайларда қиёсий навга нисбатан сезиларли даражада паст бўлди.

Ўрта ва баланд бўйли нав намуналарида ҳосилдорлик бироз юқори бўлганлиги жадвалда келтирилган маълумотлардан кўриниб турибди.

1-расм. Черри типидagi помидор нав намуналари-нинг ҳосилдорлиги ва ҳосил сифати, (2019-2021 й.й).

UO‘T: 632.5:631.52:635.21

KARTOSHKA HOSILDORLIGIGA EKISH SXEMASI VA MUDDATLARINING TA’SIRI

Normurodov Davlat Soyibnazarovich, professor, q.x.f.d.,

To‘raev Qobiljon Saidmurod o‘g‘li, magistrant,

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti Agrobotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti,

Omonov Anvar Jurakulovich, q.x.f.f.d. (PhD), assistant,

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti.

Annotatsiya. Maqolada kartoshkaning sifatli urug‘chilik uchun ekish muddatlari va ekish sxemalariga o‘suv davri va hosildorligiga ta’siri maqolada bayon etilgan.

Kalit so‘zlar. Kartoshka, urug‘lik material, ekish muddati, ekish sxemasi, viruslar, hosildorlik, urug‘lik sifati.

Аннотация. В статье описано влияние вегетации и урожайности на сроки посадки и схемы посадки картофеля для получения качественных семян.

Ключевые слова. Картофель, семенной материал, сроки посадки, схема посадки, вирусы, продуктивность, качество семян

Annotation. The article describes the effect of the growing season and yield on the planting dates and planting schemes of potatoes for quality seed production.

Key words. Potatoes, seed material, planting period, planting scheme, viruses, productivity, seed quality.

Kirish. Qishloq xo‘jalik ekinlari, ayniqsa kartoshka hosildorligi muayyan tuproq iqlim sharoitini hisobga olgan holda yaratilgan navlarni to‘g‘ri tanlanishi, ularning samarali urug‘chiligini tashkil etilganligi va har bir navning biologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlab chiqilgan samarali yetishtirish texnologiyasini qo‘llanilishiga bog‘liq.

O‘zbekistonda kartoshkani tezpishar navlari uchun urug‘chilik tizimi ishlab chiqilgan. Lekin nav assortimentining doimiy o‘zgarib turishi, ularning biologik xususiyatlarini xar xilligi bu tizimga alohida yondoshuvni, ulardan yuqori va sifatli urug‘lik va tovar hosil olishni ta’minlovchi agrotexnologiyalarni ishlab chiqish va qo‘llashni talab etadi. Bu esa o‘z navbatida birlamchi urug‘chilik

Ҳосилнинг товарбоплиги кўпчилик нав намуналарида 94,7-95,0 % атрофида бўлиб, қиёсий навга тенг бўлди. Энг юқори товарбоп ҳосил F₁ Медовые сливки дурагайида кузатилди ва у биринчи мuddатда 38,6 т/га ни ва иккинчи мuddатда 35,6 т/га ни ташкил этди. Бу қиёсий Фазилят навига нисбатан мувофиқ равишда 119 ва 135% ни ташкил этди. Ушбу дурагайда товарбоп ҳосил умумий ҳосилнинг ҳар иккала мuddатда ҳам 95% ни ташкил этди.

Хулоса. Черри типидagi нав ва дурагайларга хос кўпгина белгиларни (мева вазни, шакли, ранги ва б.х.) ўзида мужас-самлаштирган F₁ Медовые сливки, F₁ Шоколадные пальчики, F₁ Рубиновые пальчики, F₁ KS 1825, F₁ KS 1832 каби дурагайлар ажратилди. Ушбу дурагайлар маҳаллий шароитда черри типидagi нав ва дурагайлар яратиш учун истиқболли бошланғич манба бўлиб хизмат қилади.

АДАБИЁТЛАР:

1. «Методические указания по изучению и поддержанию мировой коллекции овощных пасленовых культур (томаты, перцы, баклажаны). Л., ВИР, 1977. -23 с.

2. Методические указания по селекции сортов и гибридов томата для открытого и защищенного грунта. М., ВНИИССОК, 1986. -76 с.

tog' oldi mintaqalarida 10-25 marta ekish eng maqbul muddat hisoblanadi. Ekish muddati kechikanda tuganaklarni hosil bo'lishi yozning jazirama issig'iga to'g'ri keladi, tuganaklar hosil bo'lishi yomonlashadi, hosildorlik kamayadi. Erta kartoshka tup qalinligi gektariga 57-71 mingtagacha bo'ladi va bunda navning biologik xususiyatlari hisobga olinadi. Ekish 70x20-25 sm sxemada o'tkazilishi ma'qul. Tuganaklar vazni 30-80 g bo'lganda, ekin me'yori 3-3,5 t/ga tashkil qiladi. [2, 4].

Kartoshka kuzda ekilganda ekish chuqurligi 18-20 sm yetkaziladi, bahorda baronalanib tuganak ustidagi tuproq 8-10 sm yuqalashtiriladi. [5].

Tadqiqotning vazifalari:

– kartoshka urug'lik sifatida ekilganda ekish muddatlarning ta'sirini o'rganish;

– kartoshka o'sishi, rivojlanishi, fazalararo va o'suv davriga ekish muddatlari ta'sirini o'rganish;

– kartoshkachilikda urug'chilik sxemasining tuganaklardan yetishtirilgan kartoshka urug'lari chiqimi va sifatiga ta'sirini baholash;

– kartoshka iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlarini o'rganish asosida eng maqbul ekish muddatlari aniqlash, yetishtirish texnologiyasi bo'yicha samarali texnologiyasi elementlarini ishlab chiqish.

Tahlil va natijalar. Kartoshkaning Sante navida ham analogik natijalar kuzatildi. Bu navning o'suv davri davomiyligi variantlar bo'yicha 74-84 kunni tashkil qildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'simliklarning o'suv davri davomiyligiga ekish sxemasiga nisbatan ekish muddatlari ko'proq ta'sir ko'rsatadi.

Kartoshkaning Zarafshon navida har xil ekish muddatlarida o'simliklarning o'suv davri davomiyligi 61 kundan (mart oyining

uchinchi dekadasi 90x25 sxemada ekilganda), 75 kungacha (mart oyining birinchi dekadasi 90x15 sxemada ekilganda) o'zgarib, variantlar o'rtasidagi farq 14 kunni tashkil qilgan bo'lsa, Sante navida esa bu ko'rsatkich 10 kunni tashkil etdi.

Tajribalarda olingan hosildorlik ko'rsatkichlarining tahlili shuni ko'rsatdiki, mart oyining birinchi o'n kunligida ekish kartoshkadan yuqori hosil olishni ta'minlaydi. Bu muddatda ekilganda eng yuqori ko'rsatkich har ikki navdan ham o'simliklarni 90x20 sm sxemada yetishtirilgan variantdan olindi. Ekish sxemasi 90x15 bo'lgan variantda bu ko'rsatkich Zarafshon navida gektaridan 24,1 t ni, Sante navida 26,3 t ni, 90x25 sxemada ekilganda esa Zarafshon navida 22,3 t ni, Sante navida esa 28,5 t ni tashkil etdi.

Navlar va ekish sxemalari bo'yicha farqlar keyingi ekish muddatlarida ham saqlanib qoldi. Bahorgi ekish muddatining har 10 kunga kechiktirilishi variantlar bo'yicha Zarafshon navida hosildorlikni gektaridan o'rtacha 2,5-3,2 t., Sante navida esa 2,1-3,2 t. gacha pasayishiga olib keladi.

Natijalardan shuni xulosa qilish mumkinki, har ikki nav uchun ham optimal ekish sxemasi 90x20 sm bo'lib hisoblanadi. Lekin hosildorlik bo'yicha keyingi o'rinda Zarafshon navida 90x15 sm ekish sxemasi bo'lsa, Sante navida esa 90x25 sxemasi ekanligi aniqlandi. Bunday natija navning biologik xususiyati bilan bog'liq bo'lib, Sante navi Zarafshon naviga nisbatan oziqa maydonining kengaytirilishiga talabchanligidan dalolat beradi.

Xulosa. Samarqand viloyatining Tayloq tumanida Bahorgi ekish muddatda 10 martgacha yetishtirilganda Sante naviga (28,3 t/ga) yuqori hosil va urug' tuganaklar chiqimi bo'yicha yuqori ko'rsatkichlar aniqlandi. Feruza navi (30,1 t/ga), urug' tuganaklar olindi. kuzatildi. Ekish 70x20 sm sxemada Sante va Feruza navlarida ekish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Rasulov A.I., Abbosov A.M. Kartoshkadan yuqori hosil yetishtirish bo'yicha tavsiyanoma. – Toshkent, 2006. -26 b.
2. Расулов Д.А., Магомедов Ш.М., Мусаев И.А. Влияние азотных удобрений на урожай картофеля в Дагестане // Картофель и овощи. 2011. -№1. -С. 11.
3. Романова И.Н., Терентьев С.Е., Перепичай М.И., Мартынова К.В. Сроки, способы посадки и регуляторы роста как элементы ресурсосберегающей технологии картофеля // Картофель и овощи. 2019. -№10. -С. 19-21.
4. Сбродов О.Ю. Машина-удобритель для картофеля с междурядьем 70 см // Достижения науки и техники АПК. 2008. -№6. –С. 46-49.
5. Сердеров В.К., Ханбабаев Т.Г., Сердерова Д.В. Сорты картофеля для переработки // Картофель и овощи. 2020. -№1. -С. 24-26.

UO'T: 632.5:631.52:635.21

EKISH SXEMASINING KARTOSHKA URUG'LIK SIFATIGA VA O'SUV DAVRIGA TA'SIRI

Normurodov Davlat Soyibnazarovich, professor, q.x.f.d.,

Ashirov Sherzod Shavkat o'g'li, magistrant,

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti Agrobotexnologiyalar va oziq-ovqat xavfsizligi instituti,

Omonov Anvar Jurakulovich, q.x.f.d. (PhD), assistent,

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti.

Annotatsiya. Maqolada Zarafshon va Sante navlarini kartoshkaning virussiz urug'chilik uchun maqbul ekish sxemalari o'simliklarning o'suv davri davomiyligiga ta'sirini o'rganish natijalari va o'suv davri fazalarining umumiy o'simliklarning unib chiqish – shonalash davri davomiyligi ta'siri va urug'lik uchun yaroqliligini belgilovchi kursatgichlar jumladan tuganaklardagi quruq modda, kraxmal, xajmi ta'siri maqolada bayon etilgan.

Kalit so'zlar. Kartoshka, urug'lik material, ekish muddati, sxemasi, viruslar, hosildorlik, urug'lik sifati nav chiqimi ta'siri.